

YOSHLAR ISHSIZLIGI: MAKTAB TA'LIMIDAN MEHNAT BOZORIGA O'TISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY MUAMMOLARI

Ashurboyeva Zuhra

Guliston davlat universiteti ijtimoiy ish yo'nalishi talabasi
+998-97-557-27-06 ashurboyeva.z.27@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistondagi yoshlar bandligi muammolari, xususan, maktab bitiruvchilarining mehnat bozoriga moslashish jarayonidagi qiyinchiliklar tahlil qilinadi. Maqolada ishsizlik statistikalari, ta'lim tizimidagi uzilishlar va ehtiyojmand yoshlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash masalalari yoritilgan. Tadqiqot yakunida yoshlar bandligini oshirish bo'yicha amaliy takliflar berilgan.*

Аннотация: *В данной статье анализируются проблемы занятости молодежи в Узбекистане, в частности, трудности адаптации выпускников школ к рынку труда. В статье освещены статистика безработицы, пробелы в системе образования и вопросы социальной поддержки нуждающейся молодежи. В завершение исследования даны практические рекомендации по повышению занятости молодежи.*

Abstract: *This article analyzes the problems of youth employment in Uzbekistan, in particular, the difficulties of school graduates in adapting to the labor market. The article covers unemployment statistics, gaps in the education system, and social support for vulnerable youth. At the end of the study, practical recommendations for increasing youth employment are given.*

Tayanch so'zlar: *Yoshlar bandligi, ishsizlik darajasi, mehnat bozori, kasbiy tayyorgarlik, ijtimoiy daftar, subsidiya, faol bandlik.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillaridan boshlab yoshlarga oid masalalar davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan bo'lib, yoshlar deganda yurtimizda 14 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan insonlar tushuniladi. Bugungi kunda jamiyatimizning 60 foizidan oshig'i aynan shu yoshlar ulushiga to'g'ri kelishi mamlakatning ulkan demografik salohiyatidan dalolat beradi. Biroq, aholining 13 foizini keksalar tashkil etgan bir sharoitda, yoshlar qatlamining bunday yuqori ko'rsatkichi mehnat bozorining to'yinganligi va undagi raqobatning keskinligini yuzaga keltirmoqda.

Mazkur holat mehnat bozorida samarali islohotlarni va yoshlarning ijtimoiy moslashuvini talab qiladi. Yoshlarda kuch va g'ayrat to'la bo'lishiga qaramasdan, ularda yetarli ish tajribasining mavjud emasligi bugungi kunning asosiy muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, umumta'lim maktablarini bitirib chiqayotgan yoshlarning shahodatnomalarida faqat nazariy fanlar reytingi aks etib, ularning biron-bir aniq kasb-hunarga ega emasligi muammoni yanada chuqurlashtiradi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, maktabni bitirayotgan har bir yosh kamida bitta yoki bir nechta kasbni mukammal egallab chiqishi zarur. Hozirgi kunda

O'zbekistonda ishsizlikning umumiy darajasi 9,6 foizni tashkil etgan bir paytda, 16-30 yoshgacha bo'lganlar orasida bu ko'rsatkich 15,1 foizga yetishi yoshlar bandligi masalasi naqadar dolzarb ekanligini ko'rsatadi.

Davlat aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand toifalarining turmush sifatini oshirish va ularning jamiyat hayotida to'laqonli ishtirok etishi uchun barcha sharoitlarni yaratish choralari ko'rmoqda. Shu nuqtayi nazardan, yoshlar orasida individualistik intilishlarni to'g'ri yo'naltirish, ularni "Yoshlar daftari" kabi mexanizmlar orqali qo'llab-quvvatlash va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish ushbu maqolaning asosiy tadqiqot ob'ekti hisoblanadi.

ASOSIY QISM VA TAHLIL

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda mehnat resurslari soni 19 million 345 ming kishini tashkil etadi. Umumiy ishsizlik darajasi 9,6 foiz bo'lgani holda, yoshlar orasida bu ko'rsatkich ancha yuqori — 15,1 foizni tashkil etmoqda.

Tadqiqot natijasida aniqlangan asosiy muammolar:

Ta'lim va amaliyot o'rtasidagi uzilish: Maktab bitiruvchilari umumta'lim fanlarini o'qib maktabni bitirsalar-da, biron bir aniq kasb-hunarga ega bo'lmaydilar. Shahodatnomada faqat fanlar reytingi aks etadi, amaliy ko'nikmalar esa mavjud emas.

Oliy ta'lim qamrovi: Bugungi kunda maktab bitiruvchilarining atigi 10 foizi oliy ta'limga kirish imkoniyatiga ega. Qolgan 90 foiz yoshlarning keyingi taqdiri va bandligi so'roq ostida qolmoqda.

Tajriba yetishmasligi: Ish beruvchilar tayyor mutaxassisni xohlaydi, yoshlarda esa kuch-g'ayrat bo'lsa-da, ish tajribasi yetishmaydi.

DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH

Hozirda davlat ehtiyojmand yoshlarni qo'llab-quvvatlash uchun "Yoshlar daftari" tizimi orqali ijtimoiy choralarni amalga oshirmoqda. 2021-yil davomida 37,3 ming nafar ishsizlarga 83,1 mlrd so'm miqdorida subsidiya mablag'lari ajratilgan. Shuningdek, 98,8 ming nafar ishsizga 87,1 mlrd so'm ishsizlik nafaqasi to'lab berilgan. Biroq, bandlik markazlari faoliyati asosan passiv bandlik siyosatiga (nafaqa berishga) tayanib qolayotgani muammoning ildizini hal qilmayapti.

TAKLIFLAR VA XULOSA

O'tkazilgan tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yoshlar bandligini ta'minlash nafaqat iqtisodiy, balki muhim ijtimoiy-psixologik masala hisoblanadi. Jamiyatning 60 foizidan ortig'ini yoshlar tashkil etishi mehnat bozorida kuchli raqobatni yuzaga keltirmoqda, bu esa o'z navbatida yoshlar orasida individualistik intilishlar va o'z ustida mustaqil ishlash zaruriyatini kuchaytirmoqda.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi kengaytirilgan xulosalar shakllantirildi:

Ta'lim va amaliyot integratsiyasi: Bugungi kunda maktab bitiruvchilarining aksariyati umumfanlarni yaxshi o'zlashtirgan bo'lsa-da, mehnat bozori uchun zarur bo'lgan aniq kasbiy ko'nikmalarga ega emaslar. Bitiruvchilarning atigi 10 foizi oliy ta'limga qabul qilinishini inobatga olgan holda, qolgan 90 foiz yoshlarni kasb-hunar maktablari bilan real hamkorlik tizimiga jalb qilish kechiktirib bo'lmas vazifadir. Har bir

o'quvchi maktabni bitirish davrida kamida bitta yoki ikkita hayotiy zarur kasbni egallab chiqishi shart.

Passivlikdan aktiv bandlikka o'tish: Hozirgi kunda aholi bandligiga ko'maklashish markazlari faoliyati ko'proq ishsizlik nafaqalarini to'lash kabi passiv choralarga tayanib qolmoqda. Vaholanki, 2021-yilda murojaat qilgan 879,5 ming fuqarodan faqat 393,8 ming nafari ish bilan ta'minlangan. Kelgusida ehtiyojmand yoshlarni real sektorga joylashtirish, subsidiyalarni faqatgina tadbirkorlik ko'nikmasiga ega bo'lganlarga yo'naltirish va samarali bandlikni rag'batlantirish tizimiga to'liq o'tish lozim.

Ijtimoiy institutlarning o'rni: Ehtiyojmand yoshlar bandligini hal etishda faqatgina davlat idoralari emas, balki mahalla xodimlari, yoshlar yetakchilari va ota-onalarning mas'uliyatini oshirish zarur. "Ustoz-shogird" an'anasi hamda "Yoshlar: 1+1" dasturi doirasida yoshlarni tajribali tadbirkorlarga birlashtirish ularda biznes motivatsiyasini uyg'otishning eng samarali yo'lidir.

Individual mas'uliyatni shakllantirish: Yoshlar o'z kelajagi uchun birinchi navbatda o'zlari mas'ul ekanini anglab yetishlari kerak. Davlat tomonidan ko'rilayotgan choralar (subsidiya, moddiy yordam) faqatgina oqilona va maqsadli foydalanilgandagina yoshlar hayotini ijobiy tomonga o'zgartira oladi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar orasidagi individualistik intilishlarni jamiyat manfaati bilan uyg'unlashtirish uchun ularga zamon talabiga javob beruvchi kasbiy kompetensiyalarni o'rgatish yagona yechimdir. Sog'lom va bilimli yoshlar qatlami mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlovchi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: 2023.

"Aholi bandligi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2020-yil.

Jabborov J.B. Ehtiyojmand yoshlar bandligini ta'minlashning ijtimoiy xususiyatlari.
// O'zMU xabarlari.

"Besh tashabbus" konsepsiyasi. 2019-yil.

www.stat.uz — O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi.